

TERVEYDENHUOLLON ASIAKIRJOJEN SÄHKÖISTÄMISELLÄ ILMASTO- JA TEHOKKUUSHYÖTYJÄ

Finanssiala ry:n, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, KELA:n sekä Sosiaali- ja terveysministeriön kestävän kehityksen toimenpidesitoumuksen lähtötilanteen selvitys, vaikutusten laskenta ja loppuraportti. Kestävän kehityksen sitoumus tehtiin vuonna 2017 ja tuloksia seurattiin vuosittain vuoden 2020 loppuun saakka. Loppuraportti kuvaa sitoumuksen etenemistä ja tuloksia seurantakauden aikana.

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto	2
1.1	Sitoumuksen raportin sisältö	2
2	Asiakirjojen välittäminen ja käyttötilanteet	3
2.1	Sairauspäivärahoja varten tarvittava todistus: Lääkärinlausunto A	3
2.1.1	Kelan tavoitteet ja toteutuma	4
2.2	Ajokorttia varten tarvittavat todistukset	5
2.2.1	Sähköistämisen tuoma ajansäästö ajokorttia haettaessa	6
2.2.2	Traficommin tavoitteet ja toteutuma	6
2.3	Asiakirjakohtaisten päästöjen kehitys Kelalla ja Traficomilla	7
2.4	Eläkevakuutusyhtiölle lähetettävä lääkärinlausunto työkyvystä: Lääkärinlausunto B	8
2.4.1	Eläkevakuutusyhtiöiden tavoitteet	8
2.4.2	Vahinkovakuutusyhtiölle lähetettävät hoitomerkitiedot.....	9
2.5	Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteet ja niiden eteneminen	9

Terveysthuollon asiakirjojen sähköistämällä ilmasto- ja tehokkuushyötyjä

1 Yhteenveto

Terveysthuollon asiakirjojen sähköistäminen etenee hitaasti mutta varmasti

Terveysthuollon asiakirjoja välitetään Suomessa organisaatiolta toiselle vuosittain satojatuhsia edelleen postitse. Finanssiala ry (FA), Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Kansaneläkelaitos (Kela) ja Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) sitoutuivat vuonna 2017 yhdessä kehittämään terveysthuollon asiakirjojen sähköistämistä ja tuomaan tätä kautta hyötyjä asiakkailleen, yhteiskunnalle ja luonnolle. Sitoumuksia sovittiin seurattavan vuoden 2020 loppuun saakka.

Paperilla välitettävät tiedot hidastavat päätösten tekemistä ja aiheuttavat lisätyötä monessa eri vaiheessa. Asiakirjoissa olevia tietoja tarvitaan esimerkiksi etuus-, eläke- ja korvauspäätösten tekemiseen. Asiakirjoja sähköistämällä prosessit nopeutuvat, tietojen hyödynnettävyys paranee, asiakirjat eivät häviä ja asiakkaiden yhdenvertaisuus paranee.

Osapuolten yhteisessä kestäväen kehityksen sitoumuksessa asetettiin kunnianhimoisia tavoitteita asiakirjojen sähköistämiseksi, vaikka sosiaali- ja terveysthuollossa käytetäänkin jo laajasti sähköisiä järjestelmiä. Sähköistämisen tiellä on kuitenkin vielä monia haasteita, joista lainsäädäntö on yksi. Esim. STM on asettanut tavoitteeksi lainsäädännön kehittämisen ja sosiaali- ja terveysthuollon tiedonhallinnan ohjaamisen niin, että se edistää asiakirjojen sähköistä välittämistä.

Terveysthuollon asiakirjoja on satoja, ja siksi kestäväen kehityksen sitoumuksiin valittiin vain tietyt toimintamallit asiakirjoineen.

Yhteisen kestäväen kehityksen sitoumuksen tavoitteena oli laskea asiakirjojen sähköistämisen hyödyt ja kehittää sähköistämistä eteenpäin. Sähköistämisen avulla pienennetään prosessien hiilijalanjälkeä, lisätään asiakkaiden yhdenvertaisuutta, parannetaan resurssitehokkuutta ja edistetään tietojen hyödyntämisen kehitystyötä.

Terveysthuollon asiakirjojen muuttaminen sähköiseen muotoon on kuluneen neljän vuoden aikana edennyt, ei harppauksin, vaan hitaasti ja varmasti. Sitoumukseseen valittujen neljän asiakirjan osalta vähentyneiden päästöjen määrä ei ole maailmanpelastuskokoa, mutta olennaista on ollut saada digitalisaatioon liittyvä käyttäytymisen ja palvelurakenteen muutos etenemään palvelujen käyttäjille saakka. Digitalisaation ilmastohyödyt ovat usein myös pysyviä, sillä harvat haluavat enää palata paperien postitteluun.

Kestäväen kehityksen yhteiskuntasitoumus on Suomen malli toteuttaa YK:n kestäväen kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmaa. Globaali toimintaohjelma asettaa yhteiset tavoitteet seuraaviksi 15 vuodeksi kaikille YK:n jäsenmaille. Suomessa ohjelmaa toteutetaan kestäväen kehityksen toimenpidesitoumusten avulla.

1.1 Sitoumuksen raportin sisältö

Osapuolten yhteinen kestäväen kehityksen toimenpidesitoumus "Hyvinvointia ja ympäristötehokkuutta terveysthuollon asiakirjojen sähköisestä välittämisestä" julkistettiin toukokuussa 2017 sitoumus2050.fi -palvelussa.

Tämä loppuraportti keskittyy sitoumuksessa suunniteltujen toimenpiteiden ilmastovaikutusten arviointiin vuoden 2020 toteutumien osalta sekä saavutettuihin tuloksiin koko sitoumuksen ajalta.

Tarkastelemme selvityksessä seuraavia asiakirjoja ja niiden välitystä sitoumuksen seurantajakson aikana:

- Sairauspäivärahaa ja luovutuspäivärahaa varten tarvittava todistus: Lääkärintodistus A
- Ajokorttia varten tarvittava todistus: Lääkärintodistus B
- Eläkevakuutusyhtiöiden työkyvyttömyyden arviointiin tarkoitettu lausunto: Lääkärintodistus B
- Tapaturmavakuutusyhtiöihin lähetettävät hoitomerkinnot työ- ja liikennetapaturmista

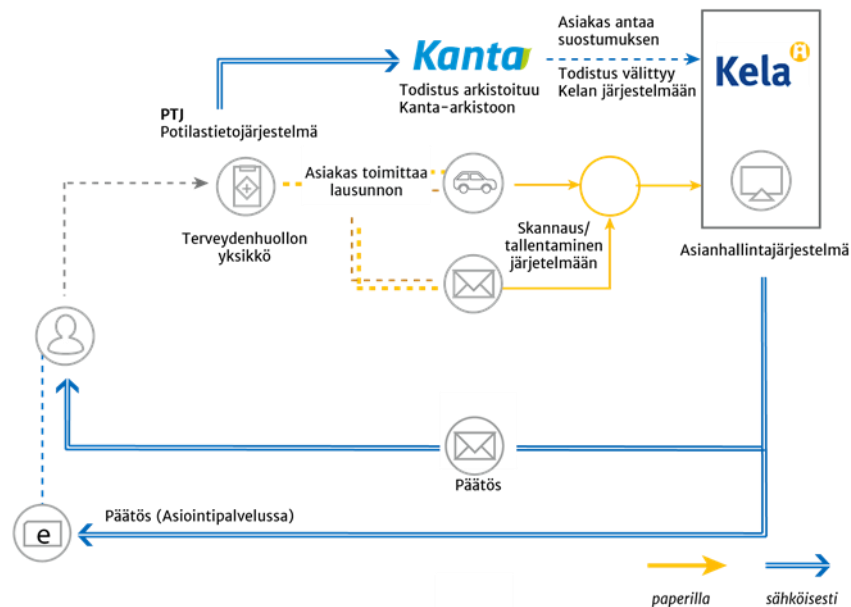
2 Asiakirjojen välittäminen ja käyttötilanteet

2.1 Sairauspäivärahoja varten tarvittava todistus: Lääkärintodistus A

Käyttötilanne:

Sähköisen välittämisen myötä lääkärin ei tarvitse vastaanotolla tulostaa paperista lääkärintodistusta A asiakkaalle postitettavaksi tai kuljetettavaksi Kelan toimistoon. Lääkärintodistusta A asiakkaalle postitettavaksi tai kuljetettavaksi Kelan toimistoon. Lääkärintodistusta A asiakkaalle postitettavaksi tai kuljetettavaksi Kelan toimistoon. Lääkärintodistusta A asiakkaalle postitettavaksi tai kuljetettavaksi Kelan toimistoon. Lääkärintodistusta A asiakkaalle postitettavaksi tai kuljetettavaksi Kelan toimistoon.

Sairauspäivärahoja varten tarvittavan todistuksen toimintamalli paperisena ja sähköisenä versiona

Jokaisesta tarkasteltavasta prosessista on esitetty yksi esimerkkikäyttötilanne sekä kaavio asiakirjaliikenteen prosessista paperilla (oranssi viiva) ja sähköisesti (sininen viiva).

Huomio: Kaikki dokumentin kaaviot on laadittu palvelumuotoilunäkökulmasta vain tätä selvitystä varten ja ovat yksinkertaistettuja.

2.1.1 Kelan tavoitteet ja toteutuma

Kela tavoitteli lääkärintodistuksen A sähköistämisestä saatavia hyötyjä asiakkailleen ja ympäristölle. Tavoitteet asetettiin suhteessa vuoden 2016 lääkärintodistuksen A kokonaislukumääriin. Kelaan toimitettiin postitse ja sähköisesti lääkärintodistusta A vuonna 2016 yhteensä 593 782 kpl, kun taas vuonna 2020 yhteensä 759 315 kpl. Kelaan toimitettujen lääkärintodistusten A lukumäärät kasvoivat tänä aikana yhteensä 165 533:lla kappaleella.

Lääkärintodistuksen A sähköinen välittäminen lähti liikkeelle odotettua hitaammin. Kehitystä on hidastanut muun muassa järjestelmien keskeneräisyys. Vuonna 2020 välityspalvelun käyttöönotto kuitenkin kasvoi, joka näkyi välitettävien todistusten suurempana määränä (58 436 kpl). Vuoden 2020 aikana Kelaan toimitettiin yhteensä 759 315 lääkärintodistusta A, joista 7,7 % tuli sähköisesti.

Suhteessa lääkärintodistusten A kokonaismäärien kasvuun Kelaan toimitettujen sähköisten todistusten osuudet jäivät odotettua pienemmiksi. Asetettuja tavoitteita ei sellaisenaan saavutettu, mutta Kelaan toimitettujen sähköisten lääkärintodistusten A määrät ovat kasvaneet merkittävästi vuosien 2017-2020 aikana. Kasvu on jatkunut edelleen: esimerkiksi huhtikuussa 2021 kaikista Kelaan saapuneista A-todistuksista välitettiin sähköisesti 15,7 %.

Sähköisen välityksen myötä asiakkaan etuasian käsittely on nopeutunut, sillä todistuksiin liittyvät lisäselvityspyynnöt ovat vähentyneet. Sähköisen välityksen myötä asiakkaan postitus- ja asiointimatkat ovat jääneet pois, mikä myös osaltaan nopeuttaa asian käsittelyn aikaa.

Kelan asettamat tavoitteet ja toteutunut päästövähennys:

Taulukko: Lääkärintodistus A:n sähköinen toimittaminen Kelaan

Vuosi	Lääkärintodistus A sähköisenä, tavoite %	Lääkärintodistus A sähköisenä, toteutuma	Päästövähennys kg CO _{2e}		Kaikkien hakemusten keskiarvo, per asiakirja
			Paperinkulutus*	Postitus**	
2016	-	0,4 % (2 234 kpl)	10 kg CO _{2e}	96 kg CO _{2e}	47,3 g CO _{2e}
2017	5 %	1,8 % (11 034 kpl)	50 kg CO _{2e}	475 kg CO _{2e}	46,6 g CO _{2e}
2018	20 %	2,0 % (13 015 kpl)	60 kg CO _{2e}	560 kg CO _{2e}	46,6 g CO _{2e}
2019	50 %	1,5 % (9 896 kpl)	40 kg CO _{2e}	426 kg CO _{2e}	46,8 g CO _{2e}
2020	80 %	7,7 % (58 436 kpl)	260 kg CO _{2e}	2 513 kg CO _{2e}	43,8 g CO _{2e}

* = Laskennassa on käytetty WWF:n Ilmastolaskurin toimistopaperin vuoden 2020 päästökerrointa.

** = Laskennassa on käytetty postitukselle asetettua päästökerrointa vuodelle 2020 (lähde: Posti Group Oyj).

2.2

Ajokorttia varten tarvittavat todistukset

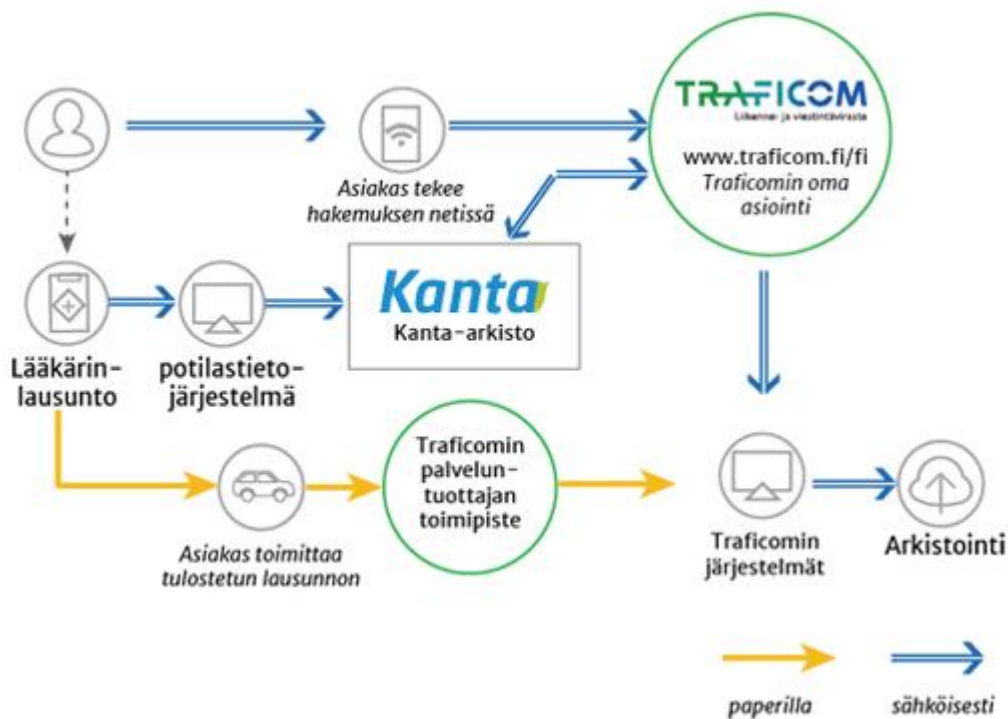
Ajokorttia varten tarvitaan todistus ajokyvystä ajokortin myöntämisvaiheessa sekä eräissä tapauksissa myös ikätarkastusten yhteydessä.

Tyypillisessä tilanteessa ajokorttia hakeva asiakas menee lääkäriin saadakseen lääkärinlausunnon ajokyvystä hakemuksen liitteeksi. Ilman sähköistä terveystietojen välittämistä asiakas saa lääkärinlausunnon tulostettuna mukaan. Asiakas toimittaa viranomaiskappaleen lääkärinlausunnosta Traficom palveluntuottajan toimipisteeseen lupahakemuksen kanssa. Palveluntuottaja ottaa lausunnon vastaan, kirjaa tarvittavat tiedot lupahakemuksesta järjestelmään ja toimittaa asiakirjat digitoitavaksi.

Traficom ottaa lausunnon vastaan, digitoi asiakirjat ja tallentaa ne järjestelmäänsä. Asiakirjat arkistoidaan sähköisesti.

Sähköisesti välitettävien terveystietojen avulla Traficom pystyy tarjoamaan asiakkaalle ajasta ja paikasta riippumattomia palveluja Traficomin Oma asiointi -palvelun kautta. Oma Asiointi hakee hakemukseen liittyvät terveystiedot suoraan kansallisesta potilastiedon arkistosta, johon lääkäri on ne tallentanut.

Lääkärinlausunnon käsittelyprosessissa hiilidioksidipäästöjä syntyy asiointimatkoista, työajasta sekä asiakirjojen tulostamisesta, lähettämisestä ja arkistoinnista. Sähköistämisen seurauksena osa asiointimatkoista sekä postituksista jäävät pois, samoin osa asiakirjojen digitoinnista arkistoinnin työvaiheena.

Ajokorttia varten tarvittava todistus. Prosessikuvaus paperilla ja sähköisesti toimitettavista todistuksista

2.2.1 Sähköistämisen tuoma ajansäästö ajokorttia haettaessa

Lääkärintodistusten liikkua sähköisesti saadaan säästöä työajassa sekä asiain kokonaiskestossa. Tästä hyötyvät sekä Traficom, Traficomien palveluntuottaja, että asiakas. Ajokorttia varten tarvittavan lääkärintodistuksen sähköistämisen ajansäästö asiakkaalle on ajomatkoineen arviolta tunti per ajokorttihakemus ja Traficomille noin 10 minuuttia per hakemus.

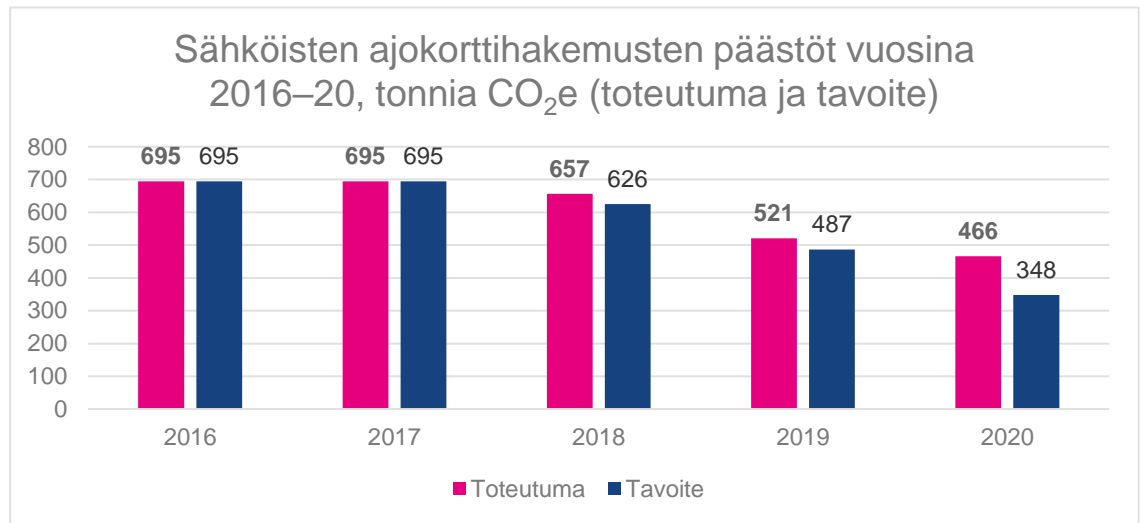
2.2.2 Traficomien tavoitteet ja toteutuma

Sellaisten ajokorttihakemusten määrä, joihin sisältyy lääkärintodistuksia tai muita liitteitä, on suhteellisen vakaa vuodesta toiseen, noin 200 000 kpl. Tavoitteena oli päästä sitoumuksen aikana sähköisessä asiointissa yli 50 % osuuteen, eli tuottaa vuositasona noin 100 000 digitoitavaa asiakirjanippua vähemmän. Digitalisaatio eteni vuoteen 2019 asti suunnitellun mukaisesti, mutta vauhti hidastui vuodesta 2019 vuoteen 2020. Toteutunut sähköisten hakemusten osuus jäi lopulta 33 prosenttiin, määrän ollessa 66494 kpl. Verrattuna lähtötilanteeseen olivat vuoden 2020 päästöt noin 230 tonnia matalammat.

Sähköisestä asiointista on syntynyt asiakkaille huomattavia hyötyjä. Asiakkaiden asiointimatkat lupapalvelupisteisiin ovat vähentyneet, koska asiointi on mahdollista sähköisesti. Tämä on näkynyt myös asiakkaan lompakossa, kun osa sähköisistä palveluista on pystytty tarjoamaan edullisemmalla hinnalla.

Taulukko: Ajokorttia varten tarvittavan lääkärintodistuksen sähköistäminen

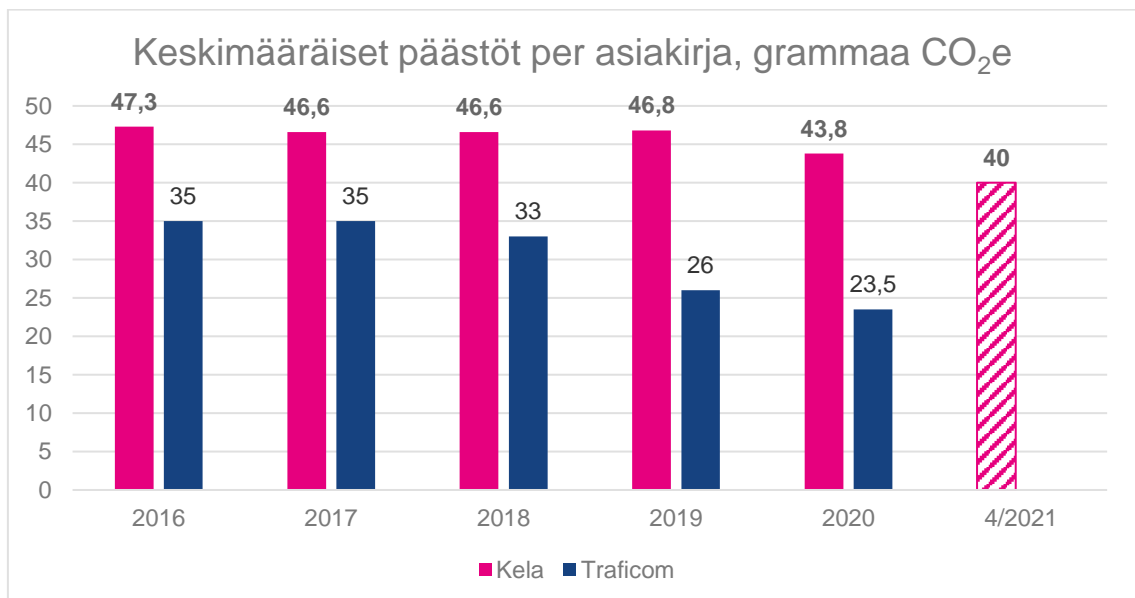
Vuosi	Hakemus sähköisenä, tavoite %	Hakemus sähköisenä, toteutuma	Hiilijalanjälki tonnia CO ₂ e			Kaikkien hakemusten keskiarvo, per hakemus
			Asiointimatkat	Paperinkulutus	Postitus	
2016	0 %	0	688 tCO ₂ e	2,8 tCO ₂ e	4,2 tCO ₂ e	35 g CO₂e
2017	0 %	0	688 tCO ₂ e	2,8 tCO ₂ e	4,2 tCO ₂ e	35 g CO₂e
2018	10 %	5,5 % (10 907 kpl)	650 tCO ₂ e	2,6 tCO ₂ e	4,0 tCO ₂ e	33 g CO₂e
2019	30 %	25 % (49 869 kpl)	516 tCO ₂ e	2,0 tCO ₂ e	3,2 tCO ₂ e	26 g CO₂e
2020	50 %	33 % (66 494 kpl)	461 tCO ₂ e	1,9 tCO ₂ e	2,8 tCO ₂ e	24 g CO₂e

2.3

Asiakirjakohtaisten päästöjen kehitys Kelalla ja Traficomilla

Asiakirjojen määrät Kelalla vaihtelevat vuosittain, ja tämän sitoumuksen ajanjaksolla 2017–2020 määrä on kasvanut yli kolmanneksella. Tavoitteet asetettiin suhteessa vuoden 2016 lääkärintodistuksen A kokonaislukumääriin. Traficomilla sen sijaan asiakirjojen vuosittainen määrä on lähes vakio. Onkin hyödyllistä tarkastella kokonaispäästöjen lisäksi myös asiakirjakohtaista keskiarvoa. Tämä luku kertoo, minkä verran sähköisiin asiakirjoihin siirtyminen on vaikuttanut toiminnan päästöihin, riippumatta kokonaismäärän muutoksesta. Kelan siirtyminen sähköisiin asiakirjoihin pääsi alkamaan viiveellä, mutta trendi on oikeansuuntainen, minkä osoittaa ennakkotieto huhtikuulta 2021.

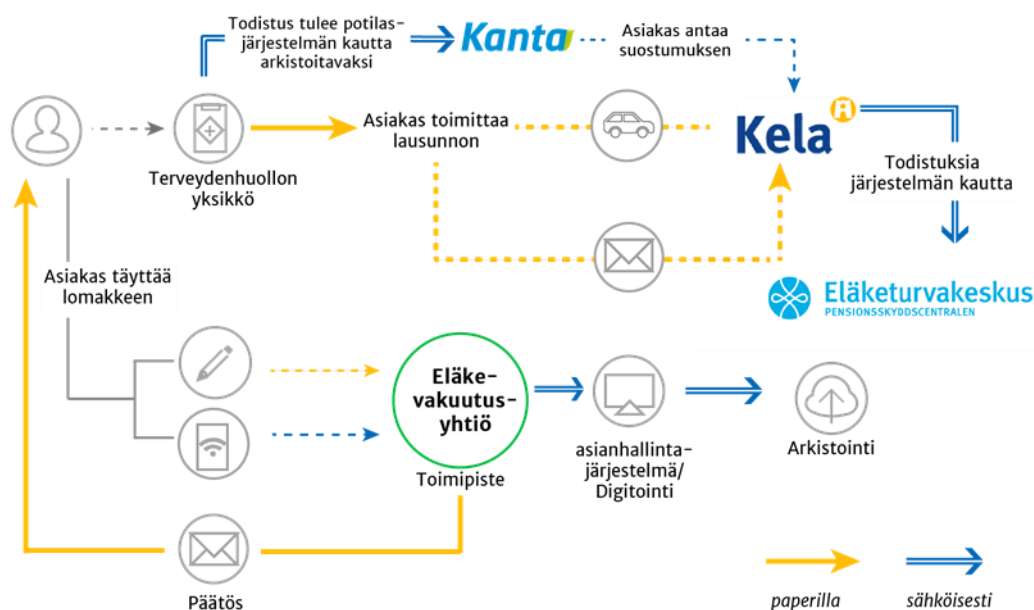

2.4 Eläkevakuutusyhtiölle lähetettävä lääkärinlausunto työkyvystä: Lääkärinlausunto B

Eläkevakuutusyhtiöiden osalta tarkasteluun valittiin työkyvyttömyyseläkehakemuksen liitteeksi tarvittava B-lääkärinlausunto, jonka avulla arvioidaan eläkkeenhakijan työkykyä. Työkyvyttömyyseläkehakemuksia tehdään vuosittain n. 22 000 kpl.

Suurella osalla tapauksia (5-10 %) asian ratkaisemiseksi tarvitaan myös potilaan hoidon historiatietoja, mutta tässä yhteydessä prosessi on jätetty tarkastelematta, koska pyyntöjen sähköinen malli on vielä tarkemmin määrittelemättä.

Työkyvyttömyyseläkehakemuksen toimintamalli

2.4.1 Eläkevakuutusyhtiöiden tavoitteet

Asiakastietolaki ei vielä vuonna 2020 mahdollistanut B-lausunnon sähköistä välitystä eläkevakuutusyhtiöille. Sitoumuksen tavoitetta pohdittaessa kuitenkin oletettiin, että tämä olisi jo mahdollista. Uusittu asiakastietolaki on parhaillaan eduskuntakäsittelyssä, ja sen mukaisesti todistuksia ja muita asiakirjoja voidaan jatkossa välittää suostumuksen lisäksi myös lakisääteisen tiedonsaantioikeuden tai luovuttajan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Lain uudistuksen venymisen vuoksi sitoumuksen aikana ei edistytty sähköisessä välityksessä.

Asiakkaan on saatava riittävä varmuus asiakirjojen toimituksesta sähköisesti. Muutoin asiakas tarpeettomasti toimittaa myös paperiasiakirjoja. Prosessin tehokkuuteen vaikuttaa myös, miten asiakas saadaan ohjattua tekemään oma eläkehakemuksensa sähköisesti. Jos tässä onnistutaan, eläkekäsittely voidaan aloittaa hyvinkin nopeasti.

Potilasasiakirjojen sähköistäminen vaikuttaa hyvin merkittävästi eläkehakemusten käsittelyyn, koska se poistaa turhia työvaiheita. Nykyisellään päätösten teko kestää noin 1,5-2 kk. Kaikkien asiakirjojen ollessa sähköisiä voidaan tavoitella kahden viikon läpimenoaika.

2.4.2 **Vahinkovakuutusyhtiölle lähetettävät hoitomerkitiedot**

Vahinkovakuutuksessa tyypillinen tapaus on liikennevahingon tai työtaturman yhteydessä terveydenhuollosta vakuutusyhtiölle välitettävät hoitomerkinnot. Nämä ns. käyntimerkinnot tulevat lain perusteella välittää vakuutusyhtiöön, koska näissä tapauksissa vakuutusyhtiö korvaa hoidon kustannukset terveydenhuollolle.

Nykyisellään hoitomerkinnot välitetään vakuutusyhtiöön paperisina postitse, koska sähköiseen välittämiseen ei ole olemassa toimintamallia. Jos potilas ei tiedä työnantajansa vakuutusyhtiötä joutuu hoitolaitos erikseen selvittämään oikeaa vakuutusyhtiötä tai soittamaan TVK:n asiakaspalveluun, jonka avulla vakuutusyhtiö voidaan selvittää. Puheluita TVK:n asiakaspalveluun tulee pahimmillaan 2000 kpl kuukaudessa.

Hoitomerkinnot ja laskuja välitetään vakuutusyhtiölle noin 200 000 – 300 000 kertaa vuodessa. Asiakirjojen välittämisen prosessi ja samalla asiakkaiden hoidon ohjaaminen olisi huomattavan paljon tehokkaampaa, jos sähköinen tiedonsiirto olisi mahdollista.

Hankkeen käynnistäminen on STM:n työlistalla, mutta ajankohtaa ei ole vielä sovittu.

2.5 **Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteet ja niiden eteneminen**

Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on ollut kehittää lainsäädäntöä niin, että se edistää asiakirjojen sähköistä välittämistä. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) on ollut vuodesta 2015 lähtien säädös, joka mahdollistaa asiakirjojen sähköisen välittämisen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen eli Kanta-palvelujen avulla terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle, jota varten asiakirja on laadittu. Välittäminen edellyttää potilaan informoitua, yksilöityä suostumusta.

Asiakirjojen sähköiseen välittämiseen liittyvää lainsäädäntöä on kehitetty uuteen ehdotukseen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, joka on keväällä 2021 eduskunnan käsiteltävänä. Hallituksen esityksen 22 §:n mukaisesti mahdollisuuksia asiakirjojen sähköiseen välittämiseen Kanta-palvelujen avulla laajennettaisiin siten, että välitysmahdollisuus koskisi myös sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja. Lisäksi välitys voisi suostumuksen ja asiakkaan pyynnön lisäksi perustua vastaanottajan lakiin perustuvaan pyyntöön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvaan tiedonantovelvollisuuteen. Terveysthuollon ja hyvinvoinnin laitos antaisi määräykset siitä, minkä tyyppisiä asiakirjoja saa välittää kysely- ja välityspalvelun avulla.

Kestävän kehityksen sitoumuksen työryhmä

Kela	Kaisa Timonen Tuoteomistaja
	Petra Elomaa Vastaava vastuullisuuden asiantuntija
Sosiaali- ja terveysministeriö	Anna Kärkkäinen Erityisasiantuntija
Liikenne- ja viestintävirasto Traficom	Johanna Simkin Kehityspäällikkö
Finanssiala ry	Timo Tuominen Johtava asiantuntija
	Kristiina Siikala Kehityspäällikkö
Positive Impact Finland Oy Hiilijalanjälkilaskenta	Outi Ugas Senior Advisor